

Uredništvo i uprava

ZAGREB, MASARYKOVA 28a

Telefon 67-80

Uredništvo i uprava

za Slovenijo in slovenski del

Julijске Krajine

LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

GLASILO SAVEZA

JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ISTRA

HRVATI IZVAN DOMOVINE

HRVATI U MADJARSKOJ — NIJHOVO POSTEPENO OPADANJE — GRADIŠČANSKI HRVATI POSLIJE UKINUĆA GRADIŠĆA — POLOŽAJ HRVATA U NJEMAČKOJ I MADJARSKOJ U NOVIM POLITIČKIM PRILIKAMA

Gradišće (Burgenland)

Već smo više puta pisali o Gradišću i Gradiščanskim Hrvatima, a i ostalim Hrvatima izvan domovine — onima u Moravskoj, Madžarskoj i Rumuniji. Usoredjivali smo stanje tih hrvatskih ogranka i postupak s njima sa postupkom koji se provodi nad drugim, većim hrvatskim etničkim skupinama u državama gdje Hrvati žive kao veće, kompakte narodne manjine.

Na žalost, vrlo malo se u hrvatskoj štampi tretira pitanje Hrvata izvan domovine

iako bi opisi o tim hrvatskim skupinama, njihovu životu, običajima, nošnji, jeziku itd. zanimali čitatelje sigurno više od ovih vijesti i članaka o raznim drugim tudjim krajevima i narodima, koje izvjesne agencije »velikodušno« plasiraju u našu domaću štampu gdje se pod krikom »Razne zanimljivosti iz svijeta« vrši strana kultura i politička propaganda.

Naša javnost na pr. nije bila informirana barem opširnije ne, o životu Hrvata u Madžarskoj kao i tome kako madžarske statistike smanjuju broj tih Hrvata barem za četvrtinu svake desete godine. I na koji način te statistike dijele Hrvate u razne skupine samo da bi ih bilo manje.

Tako na pr. madžarska statistika navodi da je 1920 god. bilo u Madžarskoj 36.864 Hrvata i 23.228 Bunjevaca i Šokaca — dakle ukupno 60.092 Hrvata, dok je deset godina kasnije nabrojeno 48.247 Hrvata, podjeljenih u 20.564 Bunjevaca i Šokaca i 27.683 Hrvata.

Vrijedno bi bilo iznijeti uporedbu hrvatskih škola u Madžarskoj sa hrvatskim školama recimo, u Italiji gdje ima 250.000 Hrvata. U Madžarskoj postoji 21 pučka škola sa 42 učitelja i 2336 učenika, jedna bunjevačko-šokačka (Madžari to vješto dijele) sa 2 učitelja i 76 učenika, 2 bunjevačke škole s bunjevačkim i madžarskim nastavnim jezikom koje polaze 413 učenika sa 7 nastavnika, 6 šokačkih škola s 21 nastavnikom i 1225 učenika, 8 njemačko-bunjevačkih škola (u kojima je uz ta dva još i madžarski nastavni jezik) sa 47 nastavnika i 2475 učenika i 3 njemačko-šokačke škole sa 6 nastavnika i 293 učenika.

Sve te škole osim jedne bunjevačko-šokačke — privatne su i izdržavaju ih crkvene općine.

Medju tim Hrvatima koje navodi madžarska statistika ima nešto preko 5000 Gradiščanskih Hrvata, koji su iza rata ostali u Madžarskoj, dok su ostali došli pod Austriju. Dok madžarska statistika broji tek 5228 tih Hrvata, njih ima oko 15.000 po podacima župnika Mate Maršića objavljenim u bečkim »Hrvatskim novinama«.

O Gradiščanskim Hrvatima je opširno i dokumentirano pisao u posljednjem broju revije »Misel« dr. Lavo

Čermelj: Iz te studije (Bilanca našega naroda za međami) vadimo i slijedeće podatke:

— Gradišće je bilo dodijeljeno Austriji bez plebiscita samo po etnografskom principu. Da se vršio plebiscit, bio bi sigurno ispašo neugodno za Austriju, kao što dokazuje fakat da je u Šoproniju i okolicu, gdje se vršio plebiscit, glasovalo oko 40.000 Nijemaca za Madžarsku. Za otcjepljenje Gradišća od Madžarske najviše su se odusevljavali baš Hrvati, jer su nacionalno bili najsvjesniji i najmanje okuženi madžarizacijom. Hrvati u Gradišću su bili za Austriju najpouzdaniji elemenat. To je znala i austrijska vlada, pa je s njima sasma drukčije postupala nego s koruškim Slovincima koje je radi njihova nastupa prigodom plebiscita smatrala za ireditiste. Nasuprot, Gradiščanski Hrvati su bili u prvim poratnim godinama i te kako potrebni bečkoj vlasti.

Gradiščanski Hrvati imaju škole u vlastitom jeziku, izdaju više listova i knjige u Gradiščanskem čakavskom narječju, sakupljaju se u hrvatskim prosvjetnim društvima i ponose se svojom jakom gospodarskom organizacijom.

Zato što su gospodarski jaki i narodno svjesni, ustrajno čuvaju svoja narodna prava. Oni su na pr. imali i do pet zastupnika u pokrajinskom saboru u Železnom, a i iza korporativnog preuređenja austrijske republike oni su imali 4 zastupnika u pokrajinskom i jednoga u centralnom državnom saboru.

Ali i u Gradišću, gdje je Austrija u velikoj mjeri poštivala narodna prava Hrvata, opažalo se postepeno skučivanje tih prava. Tako su Hrvati škol. god. 1934-35 od prvašnjih 50 hrvatskih škola imali samo 43 i to 27 čisto hrvatskih i 16 utrakvičkih. Daljnje ograničenje našlo je 1937 god. kada je pokrajinski sabor u Železnom donio zaključak da mogu biti hrvatske škole samo u općinama s preko 70 posto Hrvata, dok u općinama gdje ima između 30-70 posto Hrvata moraju škole biti dvojezične, a u ostalima čisto njemačke. Taj zaključak je Gradiščanske Hrvate razočarao i uništio im nadu da bi prije ili kasnije mogli dobiti gradjanske i srednje škole s hrvatskim nastavnim jezikom.

Toj više manje prikrivenoj službenoj ofenzivi protiv Hrvata pridružilo se i djelovanje poznatog raznarodjivačkog društva »Südmark« (nešto poput »Lega Nazionale« prije rata u Istri ili sada »Italia Redenta«) koje je 1937 protegnulo svoje djelovanje i na Gradišće.

Postepena ofenziva očituje se i u službenom popisu pučanstva. Dok su još 1923 god. zabilježili 42.014 Hrvata, navodi statistika od 1934 god. 40.500 Hrvata.

God. 1923 imali su Hrvati većinu u 51 općini, a god. 1934 imali su apsolutnu većinu tek u 45 općina i relativnu većinu u dvjema općinama.

Da tom službenom nazadovanju Hrvata ne može biti krivo i stvarno opadanje proizlazi iz fakta da su Hrvati

po službenoj statistici najautohtoniji dio stanovništva, da su u ogromnoj većini poljodjelci i ujedno ekonomski jaki samostalni seljaci i da se medju njima nije još proširila bijela kuga kao na pr. u Beču i po drugim krajevima Austrije. U najgorjem slučaju broj Hrvata bi bio konstantan. Pad broja Hrvata je jedino izraz izmijenjene vladine politike prema njima, što se najbolje vidi iz podataka za dvije općine u Bortanskom kotaru. Tako su u Milištu nabrojili 1923 god. 235 Hrvata i 90 Nijemaca, a 1934 god. samo 2 Hrvata i 301 Nijemaca. Slično je bilo i u starom Hodosu: 1923 god. je bilo tamо 217 Hrvata i 22 Nijemaca, 1934 god. samo 17 Hrvata i 250 Nijemaca.

Od proljeća je Gradišće dio Velike Njemačke. Premalo je vremena proteklo od tada da bi mogli zaključiti o nekim promjenama. I za Gradišće se postavlja pitanje hoće li Njemačka praktički preuzeti i primijenjivati jamstva koji je bila za manjine preuzeila bivša Austrija.

Naročito je aktuelan problem hrvatskih škola. Te škole su, naime, u većem broju konfesionalne, a Njemačka ne priznaje konfesionalne škole. Toga radi će se prigodom rješavanja toga pitanja po prvi put pokazati stanovište novoga režima prema Gradiščanskim Hrvatima.

Osim toga je i u Beču jaka hrvatska kolonija iz Gradišća, a k skupini Gradiščanskih Hrvata spadaju još tri sela Donje Austrije koja su sačuvala hrvatski karakter i jezik: Cundrava (Au), Cimof (Hof) i Malištrof (Mannersdorf). K njima se mogu pribrojiti i tri hrvatska sela u Moravskoj, koja su pripala Njemačkoj poslije Münchena (Dobro polje; Frelihov i Nova Prerova) sa apsolutnom hrvatskom većinom od 1819 duša o čemu smo opširno pisali na ovom mjestu pred malo vremena.

Kakva će biti dalnja sudbina tih Hrvata u današnjoj Njemačkoj, kao i onih u Madžarskoj, teško je predvidjati.

Postupak s njima ovisi dosta i o ujamnim odnosima između tih država i Jugoslavije, zanimanjima naših službenih faktora za te naše manjine, a vrlo mnogo zavisi i o političkoj konstrukciji i ideologijama koje vladaju u tim državama.

Ali najviše zavisi o zanimanju Hrvata u domovini za njih. Dok god bude matika znala i osjećala s tim svojim ograncima, dok budu ostali Hrvati imali na umu tu našu braću izvan matice, dotle će živjeti i hrvatski jezik i hrvatska naroda svijest kod Hrvata u Njemačkoj i Madžarskoj, a i kod ostalih Hrvata izvan domovine. Jer će osjecati da pripadaju velikom narodnom deblu i da nisu zaboravljeni.

A svaki narod — onaj manji još više nego veliki narodi — mora računati sa svim ograncima svoga narodnoga tijela.

Nezanimanje za svoje narodne ogranke naliči na početak narodnoga samoubistva.

»Pravo nije materija, koja se može dijeliti na fragmente. Kada se ono u riješavanju narodnosnog pitanja želi i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dozvoliti njegova primjena i protiv samoga sebe i protiv svojih prijatelja.« Neville Chamberlain.

CHAMBERLAIN V RIMU

Dolgo in mnogokje težko pričakanovo potovanje angleškoga državnika se je te dni izvršilo. Chamberlain in minister zunanjih zadev lord Halifax sta 10. januara zapustila London in se podala u Rim, a med potjo sta se le malo časa vstavala tudi u Parizu, čeprav je pred časom bilo od ene strani povdarjeno, da bosta angleška državnička šla direktno u Rim.

Pri odhodu ga je pozdravila precejšnja masa ljudi, kot se je to zgodilo, ko je odhajal u Berchtesgaden, Godesberg ter Monakovo. Nezaposleni so nosili transparente z napisom: »Zadovoljni brez posebine, a ne Mussolini«. Angleški hudočnici so takoj opazili, da Chamberlain je šel na pot u Rim brez tradicionalnega dežnika. V Rimu in ob poti bodo visele italijanske zastave do slobote. Prvi velik sprejem so jima napravili v Genovi, a ostale manifestacije v mnogem sličnicu tistim, kot so bile v Monakovem. Italijanski listi in vse fašistične organizacije, sploh vse je vpreženo in prvo pažnjo posveća temu dogodka. Listi primašajo ogromne in superlativne naslove.

Potovanje in še več dogovori u Rimu so velike važnosti za vso Evropo in že delj časa se smatra kot glavni dogodek u nadalnjem razvoju svetovnih odnosov. Sprva so Angleži rekli, da pregovori ne bodo striktni in da si niso napravili programa, o čem naj bi diskutirali, da bi se ohranila vsa diplomatska elastičnost. Z ozirom na napet položaj v Evropi ni treba posej ugibati o čem se bo vse sukalo. »Daily Mail« javlja iz Rima, da se u italijanskih krogih misli, da bosta Chamberlin in Mussolini v prvem redu naredila najprej program in določila načela za pregovore. Pregovori pa bodo o sledećih vprašanjih:

1. potrebno je, da se sestanejo poglavari evropskih držav in da se posvetujejo, da s tem sodelujejo pri stvariti mira,

2. demokratske in totalitarne sile morejo zelo dobro posvetovati se in s prijateljskimi pregovori urediti važna vprašanja, ne da bi prekršile svojih idealov.

3. evropske države so navezane ena na drugo in to še bolj v gospodarskih odnosih; na podlagi tega se more konkretno govoriti, da trgovske vezi med Anglijo in Italijo morajo se uređiti v smislu angleško-italijanskog sporazuma, angleško-italijanski odnosi se morajo razširiti in povećati ter razdeliti izvora sirovina med evropske države se mora bolje organizirati na splošno zadovoljstvo.

4. nobena država ne sme pozabiti, da obstoja možnost omejitve oboržitve.

V angleškem listu »Financial Times« je celo sam Mussolini napisal članek, v katerem pravi, da se vsi pravi prijatelji in pristaši evropske civilizacije nadejajo, da bo Chamberlainovo potovanje dovedlo do okrepitev prijateljskih vezi med italijanskim in britanskim narodom. V istem listu piše Chamberlain, da je danes najvažnejša naloga narodov, da spoznavajo živilenske pogoje drugih držav in da na ta način pridejo do boljšega razumevanja med seboj.

Italijanski in nemški listi v svojih člankih neprestano povdarjajo načelo Monakovega. Ne bomo na tem mestu mogli podati paralele med potjo v Rim in potjo v Monakovo. Vsekakdo pa je jasno, da novo načelo iz Monakovega vedno bolj stopa v ospredje pri reševanju vsek perečih vprašanja. Zanimivo je to, da so Francozi ves čas insistirali na tem, da se Chamberlain ne vrtka v francosko-italijanske spore in da u nobenem slučaju ne obravnava spornih francosko-italijanskih vprašanj. To se nam zdi važno, ker so baš Francozi bili prvi, ki so silili Chamberlaina na posredovanja in popuščanja v suetskom sporu.

Torej, če izključimo vsa vprašanja, ki se direktno tičejo Francije (Tunis, Džibuti, Korzika itd.), bo glavno vprašanje — Španija. Na to je pokazala značilna vsestranska in z vsemi silami pripravljena Francova ofenziva. Italija zastopa popolno Francovo zmago. Drugi so mnenja, da hoče iz španskega vprašanja stisnuti veliko angleško posojilo. »Manchester Guardian« piše, da je zelo verjetno, da bo Mussolini insistiral za poboljšanje trgovskih vezi med Italijo in Britanijo, ker da španski problem ni še zrel. Po nemških vesteh bodo govorili tudi o Siriji. Po vsem tem moramo z verjetnostjo reči, da bodo pogovori potekali ob raznih vprašanjih, ki so tako trgovskega kot vojaškega pomena in katerih območje je Sredozemsko morje in katerih rešitev je vezana na glavne evropske države.

OVAJ NAŠ LIST

bori se s mnogim poteškoćama koje su većini čitatelja dobro poznate. Sve te poteškoće mi ne možemo otstraniti, jer ne zavise od nas.

Ali izmed tih poteškoća ima jedna koju možemo sami prebroditi, jer zavisi jedino od nas. To su poteškoće materijalne naravi.

Ne molimo milostinju, već tražimo jedino to da svaki preplatnik vrši svoju dužnost plaćajući redovito list. Kada bi svaki preplatnik izvršio svoju dužnost prema listu, mogli bi se u ovim teškim vremenima mnogo lakše suprostaviti i ostalim poteškoćama.

NAŠ LIST

Naš list se bori s mnogimi težkoćami, ki so dobro znane većini naših čitateljev. Vseh teh težkoć ne moremo sami odstraniti ker ne zavise od nas.

Toda izmed vseh teh težkoć je ena, ki jo moremo sami odstraniti, ker je zavisa od nas. To so težave materialne narave.

Ne prosimo milostinju, temveč zahtevamo samo to, da vsak naročnik napravi svojo dolžnost s tem, da plačuje redno naročnino. Ako bi vsak naročnik napravil svoju dolžnost napram listu, bi se mogli v teh težkih časih veliko lažje zoperstaviti tudi ostalim težav

OMLADINSKA RUBRIKA U NOVOJ GODINI

Omladina je u našem emigrantskom pokretu — konačno — zauzela svoje mjesto, zauzela je ono mjesto koje joj — obzirom na njen životni položaj — i pripada. To je činjenica koja je za našu emigrantsku zajednicu od presudne važnosti i koja veseli svakog našeg ispravnog Istranina, bez obzira na to da li je on emigrant ili nije. U isto vrijeme se s tom činjenicom moraju pomiriti i svi oni kojima zdrava omladinska djelatnost u našem emigrantskom pokretu ne ide u prilog, oni koji žele da naš emigrantski pokret bude uvijek onakav kakav je dosad i bio, — da to bude pokret u kojem omladinska misao neće — u nikojem slučaju — dolaziti do izražaja, jer se njeno djelovanje očituje u dinamizmu koji plasi takve ljude Ali prošle su one godine pogubnog lutanja... Naš se emigrantski pokret preporuča, jer ga omladinske snage osvježuju i pomladjuju. Naša omladina pokazuje — danas — na svakom koraku, najčitiju tendenciju da će biti u mogućnosti da taj naš pokret izvede na ispravnost i sigurniji put, na takav put koji će našoj emigraciji i cjelokupnoj našoj narodnoj grupi pružiti mogućnost da najlakše i najporednije sproveđe u djelu svoj program i tako oživovori svoju veliku narodnu misao.

Ali ne samo to, naša emigrantska omladina svojim zdravim rasudjivanjem i svojim radom postepeno izmjenjuje i sam naš emigrantski program; negativne strane tog našeg programa zamjenjuju se pozitivnimi, tako da čitava ova naša emigrantska djelatnost poprima nove, stvarne oblike, oblike koji prestavljaju rezultantu svestranih potreba naše zajednice. Do sada se slabo vodilo računa o nastojanjima i stvarnim potrebama našeg seljačkog i radničkog naroda, kojima se je naš emigrantski pokret do sada služio i kojih — u izvjesnim slučajevima — ni do danas, nije napustio. — Naši najširi narodni slojevi bili su oni kod kuće kao i oni u emigraciji, skoro zaboravljeni i prepusteni sami sebi. Ovakvu politiku je naša omladina likvidirala, tako da možemo otvoreno reći da naša emigracija notira — danas — na političkoj burzi mnogo pozitivnije, jer je njenja djelatnost realna. Kontakt između naše emigracije i naših neemigrantskih masa polako se uspostavlja, tako da čitav taj naš emigrantski rad poprima neki smisao i stvarno odgovara svrsi. Ali ne samo to, naša emigrantska zajednica uspostavlja — danas — veze i sa svim onim snagama koje joj mogu pružiti neku stvarnu pomoć...

Naša omladina stavlja na stranu sve svoje specijalne lične interese, a postavlja nade sve — životne interese naših seljačkih i radničkih masa. Radi toga nas ni ne smije čuditi činjenica da naše emigrantske mase najpripravnije podupiru rad i nastojanje svoje omladine. Šta više, naši najširi emigrantski slojevi pokazuju, danas, — na svakom koraku — raspoloženje i želju da inicijativu za rad u našem emigrantskom pokretu prepuste upravo omladinu. To je i prirodno. Omladina je uvijek u službi naroda i ona, sa svojim životnim položajem, pruža najbolju garantiju da će raditi s narodom i za narod.

Nijedan naš emigrantski radnik — bez obzira na to kako on posmatra i rasudi — nije mogao predviđati da će se u tako kratkom vremenskom razdoblju sprovesti ovako efikasna organizacija naše emigrantske omladine. Svi su očekivali samo neku intenziviju djelatnost našeg emigrantskog mladog naraštaja i — ništa više. Ni najveći optimiste nisu se nadali ovakvom složnom, discipliniranom i odlučnom nastupu naših omladinskih snaga, nisu se nadali nastupu koji bi iskazivao ovaku dinamiku, koja je bila u stanju da već u prvom momentu likvidira statiku koja je — u našoj emigrantskoj zajednici — vladala kroz puno vremena i koja je bila takve naravi, da je zahvaćala sve naše emigrantske slojeve. One koji su imali mogućnosti za pozitivan i konstruktivan emigrantski rad, kao i one koji te mogućnosti nisu imali. Likvidirati tu pogubnu statiku mogla je samo omladina. Ali to — u nikojem slučaju — nije bio lak posao; pogotovo ne onda, kad se je — u našem pokretu — našlo ljudi koji nisu razumjeli intencije svoje omladine. Ali ne samo to, oni su smatrali da su omladinske snage destruktivne i nisu shvaćali važnost funkcije koju omladina vrši u svakoj zajednici. Svojim dosadanjim uspešnim radom, demantirala je naša omladina mišljenja i konstatacije tih i takvih emigrantata, jer je pokazala da umije samo graditi. I to graditi iz temelja. Radi toga je ona djelo obnove u našoj emigrantskoj zajednici i preuzeila na sebe. S pravom očekujemo da će te svoje zadatke naša ujedinjena omladina svršiti uspešno, jer je voljna da za dobrobit svoje zemlje i svojega naroda doprinese i najveće žrtve, spremna je da na oltar naše narodne borbe stavi i svoje mlađe živote.

Tokom prošle godine pokazala je naša omladina osobitu aktivnost. Radila je planinski i početnovo, nije sustajala ni onda kad su joj prilike — odnosno neprilike — bezobzirno kočile normalan rad. U stvari, neprilike koje je na svakom koraku susretala mnogo su doopravljene i tome, da se odusluženje za beskompromisnu borbenu djelatnost kod naše omladine još i poveća. Njena odlučnost i dinamika je potencirana, njeone snage su — u prošloj godini — postrošene. Da u tom svom razlaganju ne pretjerujemo, dokazala je najčitije Prekonferencija i Prva konferencija naših omladinskih emigrantskih organizacija, na kojima je naša emigrantska omladina svima najposrednije pokazala svoje karte. Ali

POMEN IDRIJSKEGA ŽIVOSREBRNEGA RUDNIKA DANES

Produkcija živega srebra — Vpliv španske državljanke vojne na razvoj živosrebrnega rudnika v Idriji

Ljubljana, decembra 1938 (Agis) — Idrijski rudnik spada brez dvoma med najveće živosrebrne rudnike na svetu sliki po množini živega srebra takoj živosrebrnemu rudniku v današnji republikanski Španiji, Almadenu. Z ozirom na dejstvo, da je današnji živosrebrni rudnik tik za fronto španske državljanke vojne in da je vsled tega njegov kapaciteta nekoliko padla, na drugi strani pa se je proizvodnja živega srebra v Idriji v zadnjih letih izredno dvignila, je Idrija stopila brez dvoma na prvo mesto.

Že takoj po svetovni vojni se je ustavil italijansko-španski živosrebrni kartel, ki je tako imel v svojih rokah največja skladisca živega srebra na svetu in ki je imel s tem suvereno oblast nad celim živosrebrnim trgom sveta. Italija in Španija sta n. pr. v l. 1924. proizvedle 82% vsega živega srebra, leta 1927 pa 88%. Pozneje je bila oblast tega kartela omajena, ker ni hotel niti v času največe evropske krize znižati cen živemu srebru. Radi tega so pričeli v Združenih državah in v Mehiki znova iskorisčavati stare že opuščene živosrebrne rudnike in s tem konkuričati špansko-italijanskemu kartelu. Producija tega je pričela naglo padati, zlasti pa je njegova udeležba na svetovnem trgu postajala vedno manjša. V letu 1929. je znašala že 80%, 1930. se je zmanjšala na 69%, 1931. za že na 56%. Kartel je bil prisiljen znižati cene, vendar pa si svojega monopolnega položaja ni mogel več osvojiti. Leta 1935. pomeni zadnje leto obstoja špansko-italijanskega živosrebrnega kartela. Tedaj je bil ta kartel udeležen na svetovnem trgu s 63%. Leta 1935. je izbruhnila španska državljanke vojna, kartel se je tedaj razobil, almadenski živosrebrni rudniki pa so ostali stalno v posesti ru-

publikanske vlade. Okoli teh rudnikov se vodijo, oz so se vodile ogorčene borbe, vendar pa se španskim nacionalistom ni posrečilo zavzeti jih. Če bi prišli zopet v nacionalistične roke, bi almadenski rudniki tvorili zopet tudi za Italijo važno postavko, predvsem pa bi se zopet obnovil stari kartel. Tako vladajo nad živosrebrnim trgom sveta triji gospodarji, ki sicer razpolagajo kot posameznik le z manjšimi viri in ne predstavljajo več enotnih skupin. Kako se je razvijala od tedaj proizvodnja živega srebra v največem rudniku na svetu, v Almadenu, ki je pod vladom republikanske Španije, se ne ve točno, vsekakor je njegova proizvodnja padla.

V tem stanju je Idrija dobila popolnoma nov pomen in idrijsko živo srebro je postalo na svetovnem trgu v ospredje. Leta 1934. je znašala proizvodnja 441.000 kg. in je tedaj zabeležila svojo najnižjo točko. V letu 1935. pa zaznamuje proizvodnja že 972.000 kg. ter se dvigne leta kasneje za celih 52% na 1.473.000 kg. 1937. pa vnovič za 56%, na 2.305.000 kg. Ta proizvodnja je za 15% višja kot leta 1929., ko je zabeležila do sedaj svojo najnišjo točko. Za Italijo pomeni ta proizvodnja 3/4 vse proizvodnje živega srebra. Živosrebrna ruda je kot vidimo za Italijo važna postavka v njeni plačilni bilanci, kar je tudi brez dvoma važna proizvodnja živega srebra v Almadenu za špansko vladu. Idrijski rudnik, ki leži na slovenskem ozemlju, je s tem stopil med prve na svetu in to po zaslugu splošnega mednarodnega položaja, na drugi strani pa po zaslugu italijanske vlade, ki stori vse, da čim bolj izkoristi pod Idrijo skrite podzemne zaklade. Kakovost živosrebrne rude v Idriji je poleg tega najbolj priznana in se idrijsko živo srebro najbolj uporablja v raznih medicinskih, tehničnih in drugih delikatnih strokah.

ARETACIJA MORILCEV

Trst, januarja 1939. — Po kratkem iskanju se je posrečilo karabinerjem aretirati morilce Kociana Bertoka, mešetaria iz Dekanov. Oblasti so sumile na Josipa Bosseja in njegovega sina Marija iz Bertokov. Oče je trdno odklanjal vsak sum medtem pa je sin vendar priznal in povedal, da je oče udaril Bertoka s kamonom po glavi in ga ubil ter mu vzel sto lir. Denarnico in dokumente pa je zagnal v Rijano. Aretacija storilcev je malo pomirila razburjeno ljudstvo.

*

Trst. — Oproščen je bil pred sodiščem šofer Mandič Avgust. Obtožen je bil, da je po neprevidnosti ranil Justa Kobala iz Škedenja, ko je s kamonom vozil po oski cesti in pritisnil ob zid Kobala ter mu s tem prizadel težke rane. Mandič ni niti opazil, da je pri vožnji ranil z avtomobilom Kobala in je bil zaradi tega oproščen.

Razdelitev nagrad za pospeševanje kmetijstva v reški pokrajini

Reka, januara 1939. — Dne 8. januaria je bila v gledališču Fenice na Reki slavnostna razdelitev nagrad kmetovalcem, ki so v preteklem letu zabilježili uspehe pri obdelovanju zemlje. Odlikovanih in nagrajenih je bilo 52 kmetovalcev iz raznih vasi reške pokrajine. Med našimi imenami je opaziti tudi imena italijanskih kolonov oz. njihovih gospodarjev, ki so odnesli skoro povsod prve nagrade. Največja denarna nagrada je bila 1000 lir, a večina po 300 do 200 lir. Le nekaj jih je pribjelo samo diplome brez denarja.

nije pokazala samo svoje intencije, nego — što je največnije — i svoju kompaktnost koja zadovljuje svakog posmatrača, jer je tako postojana da je nijedna sila ne bi mogla poremetiti. Na prvoj našoj konferencijski uspostavljen je jedinstvo akcije u našem omladinskem emigrantskom gibanju. Formiran je, u tu surhu, Radni odbor omladinskih sekcija naših emigrantskih društava, koji ima dužnost da rukovodi svim akcijama koje provodi naša omladina i da tako sve naše omladinske snage medjusobno števno poveže, jer se jedino jedinstvenim nastupom sveukupne naše emigrantske omladine može doći na jedan postojanje i sigurniji teren. U pojedinim omladinskim organizacijama rad je, u prošloj godini, bio — takodjer — intenzivan i svestran. Djelovanje naših matičnih organizacija, uglavnom, je samo humanitarno. Omladina je — medutim — svoju djelatnost svela na druga područja, jer se rad u našim omladinskim organizacijama kreće u pravcu — organizacionom, kulturnom i političkom. Jasno je, da je taj i takav rad našeg emigrantskog mladog naraštaja ne samo poželen, nego i neophoran, jer nismo emigrirali samo zato — ovdje — medjusobno djelujemo u smislu humanitarnom. Mi smo tu zato, da lakše oživovorimo svoju narodnu misao. Zato moramo svi mi biti na čistu sa karakterom ove svoje funkcije koja nam je dodijeljena onim momentom kad smo postali emigranti.

O publicističkom radu naših omladinaca i omladinki može se govoriti samo povhalno.

DROBIŽ

Burgettstown, Pa. (USA). — Za pljučnico je umrl Anton Jeram, star 60 let in doma iz Želina pri Cerknem na Primorskem. V Ameriki je živel 35 let in je bil dobro pozan po naselbinah Pensylvanije, kjer je pred leti prodajal zlatnino.

Cleveland, (USA). — Po triletni bolezni je pred dnevi preminil Mike Pavletič, ki je bil doma iz Predzida pri Babjem polju. Drugič je prispel v Ameriko pred 20 leti. Po poklicu je bil kovač.

Claridge, Pa. (USA). — Srčni kapij je podlegel Josip Jardaš, star 64 let in rojen v Kastavu na Primorskem. Zapušča ženo.

Dekani. — 90-letna Ana Lenardon iz Dekanov se je na gladkih tleh spodrsnila in padla ter se ranila na obrazu. Odpeljali so jo v bolnišnico, kjer je zradi nastopivih komplikacij čez nekaj dñi umrla.

Gorica. — Umrl je, kakor pišejo listi, najstarejši goriški kmetovalec. To je bil 97-letni Brumat Josip, stanujoč v ul. Sv. Mavra.

Rio de Janeiro, Braz. — Umrl je Antonija Štor por. Černigoj rojen v Dobrovici pri Sv. Križu v vipavski dolini. Zapustila je moža in tri otroke.

Trst. — Neznanci so napadli Alojzijo Spagirič, staro 30 let. Ranili so jo po vsem telesu. Oblasti poizvedujejo za slučaj.

Trst. — Pred sodiščem sta bila oproščena Ivan Vivoda in Jurij Prester. V obtožnici sta bila obdolžena, da sta igrala hazardne igre z otroci na nekem travniku izven mesta.

Trst. — Ker so pretepli Bogatca Josipa na Kontovelu in se mu predstavili za policijske agente so bili pred sodiščem obsojeni Rupe Marija na osem mesecov zapora, Štoka Stanislav in Daniel Emilij vsak na 6 mesecov zapora.

Trst. — Na železnicah so sedaj uvedli nove odredbe o načinu odhoda vlakov. Odslej ne bodo konduktterji žigali in ne lokomotiva, temveč bo samo železniški uradnik dal s posebno palicico znamenje za odhod.

Trst. — Nov dok za ladje bodo zgradili v ladjetnici pri sv. Andreju. Ta potreba se je že delj časa opazila, ker so moralni večje ladje za dokočna dela poslati drugam.

Trst. — 28-letnega Alojzija Metlikovca je vrgla burja ob zid, ko se je pejal s kolesom. V bolnišnici so zdravniki ugotovili, da ima počeno lobanjo. Njegovo stanje je zelo resno.

Trst. — Izvršili so kolavdacijske poskuse z ladjo »Fede« (12.000 reg. ton), ki je bila spuščena v morje za časa Mušolinjevega obiska v Trstu.

Trst. — Umrli so Sosič Ivan 73 let, Verbajs German 25, Svetina por. Lahajnar Marija 67, Bone Katarina 81, Poprat vd. Cerkvenik Marija 69, Mrevlje Egenij 50, Žiberna Jurij 9, Kralčič Anton 32, Sodrik Karmela 29, Besednjak Karlo 65, Kozlovič Avreljija 15.

Trst. — Pri sv. Mariji Magdaleni se je polil s kropom 4-letni Marij Zadrnik. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer so zdravniki izjavili, da je izven opasnosti.

Trst. — Tržaški listi objavljajo sedaj statistiko ljudskega gibanja v letu 1938 za mesto Trst. Kot vidimo prirastek pada že nekaj let sem in je tudi za l. 1938. manjši v primeri l. 1937. Sledča razdelilica nam to iasno pokazuje:

	1937	1938	več manj
poroke	2242	2099	— 143
rojeni	3523	3815	292
mrtvo rojeni	104	101	— 3
umrli	3377	3631	254

Trst. — Na Katinari je 3-letni Dorotej Lavrenčič, ko se je igral v kuhinji z drugimi otroki v času ko je mati prala perilo, padel v posodo, kjer je bila vroča raztopina luga. Deček je dobil zelo težke opekljine po trupu in nogah. Prepeljali so ga takoj v tržaško bolnišnico. Toda zdravniki so takoj izjavili, da deček ne bo izdržal. Obupana mati, ko je vidla da je vsako upanje zamenjana, je vzela dete in ga nesla domov,

NAŠ DRAGI BARBA RIKE

RIKARD KATALINIĆ-JERETOV JE PJESEN-SVEĆENIK NARODA SVOGA - TRI VELIKE TUGE BARBA RIKINE

SEDMODESETGODIŠNICA RIKARDA KATALINIĆ-JERETOVA

VA CRNEN SVETE (Odlomak)

Naši lepi kraji
Kade sunce sjaji
I umejki plodni, kuki, oštare hridi,
Kade se Primorca marna ruka vidi,
Puneštrice male s loncev mažurani
I bašelka pune naše rodne strani...
— — — Moja Istra lepa...
Ja san va tujine — — srce mi se cepa!

R. KATALINIĆ-JERETOV

Dragi barba Rike!

Ne pišem ni članak ni studiju o Vama. Da pišem novinski prigodni članak, morao bih se obraćati čitateljima i početi nekom stereotipnom frazom, na pr.: »Naš proslavljeni istarski pjesnik ili; »Začudilo nas je da je naš uvaženi književnik i narodni borac gospodin Rikard Katalinić-Jeretov navrio — sedamdesetu godinu«, ili nešto slično. A da pišem studiju morao bi zaviriti u povijest književnosti da nadjem datume i razne podatke o Vama i godini izlaženja Vaših knjiga, pa bih, možda, počeo kao naši književni historičari dvedesetih godina, koji su o svakom piscu počinjali: »Rodio se hiljadu te i te godine, dana i mjeseca toga i toga u ubavom i kitnom primorskom seću od majke rođene tako i tako« itd. I onda bi takav članak o Vama ispaоo kao da je pisan u teškim porodnjanim mukama po pedeset para redak, uključivo i potpis.

Ja sam, eto, odlučio da Vam mjesto toga napišem ovo pismo. Tako ču barem donekle ispraviti par svojih propusta što Vam nisam odgovorio (dakako u toku više godina) na par pisama. Ne odgovoriti, Vama barba, na pismo zaista je velik propust, jer Vi tako spremno i brzo odgovarate svakome i o svačemu. — Vjerujte mi da sam se isprava čudio toj Vašoj revnosti, dok nisam napokon došao do zaključka, sigurno potpuno ispravnog, da ta Vaša spremnost potiče iz Vaše, kako da kažem, finoće, ali ne one obične, bontonske, već iz finoće duha i iz one Vaše tankočutne i duboke duše koja ne može niti u najmanjoj stvari nanijeti nekome krvicu i bol, pa potekla ta krvica i bol iz jednog zabranjenc odgovora na obično pismo.

A tu Vašu dobrotu i finoću (nesretnan izraz ta finoća i ne baš zvučan, ali to najbolje označuje ono što mislim) upoznao sam prvi put negdje 1924 ili 25 par godina iza dolaska ovamo. — Tada sam Vas prvi put vido. Bili ste tada tajnik Jugoslovenske Matice u Zagrebu, a ja sam bio još djak. Siromašan, kao što može da bude siromašan neki sin istarskog seljaka koji je prešao potajno granicu s jednim odjeljom »od duzine« na sebi — bez putnog troška, bez torbe i kufera i bez nade na novčane uputnice od kuće. Te godine (bile su ferije) prošao sam kroz Zagreb za Dalmaciju, a u Zagrebu sam ostao bez dinara. Ni za voznu kartu nisam imao. Tada me neki drug uputi Jugoslovenskoj Matici (a Matica je tada dobro stajala). I reče mi nek se ne plašim, da je tamo tajnik barba Rike.

I otiašao sam — ne toliko Matici, koliko barba Riki. Tamo u Gornji grad, u neku palaću (mislim Vladina, banovinska ili tako nešto). Debeli sagovi, široka stubišta, ogromno, i za moje pojmove, luksuzno. Bojažljivo sam koraca kroz one ogromne hodnike u strahu da će iza svakih vrata drenkuti neko na mene.

Nekako sam s ustreptalim srcem nasa Vaša vrata, pokucao — i već sam sjedio prema Vama za stolom. Toga časa sam bio kod kuće, iako Vas do tada nisam nikada vido. Tako sam se osjećao na sigurnu, tako ste me lijepo primili, da mi je bilo neugodno reci pošto sam došao. A lijepo se toga sjećam, i Vama je bilo nekako neugodno da me pitate, iako ste dobro znali što me vodi k Vama. I na takav način ste mi ponudili neku potporu (sjećam se dobro i cifre) da sam tog časa lijepo osjetio kako je Vama teško davati ljudima novac — ne radi novca (Bože sačuvaj!) ni radi sebe, već radi onoga kome dajete. Kao da ste Vi u položaju onoga koji moli, tako ste osjećali — tako ste osjećali s onima koji su biti potrebni.

A takovih ljudi ima malo — gadno malo ih ima. — (Kako bi bio lijep ovaj život da je većina ljudi takove duše!)

Da ne bi oni zlobni (kojih ima na žlost više nego dobro) rekli da Vas se sjećam i da Vas štujem radi one potpore u nevolji, moram nadodati da ja, i sa mnom cijela moja generacija (a i neke ispred i poslije nas) znamo za Vas još iz pučkoškolskih klup. I da Vas od tada volimo. Kada nismo još ni znali šta je to pjesnik i književnik, mi smo dočekivali »Mladog Istranina« i »Mladog Hrvata« s Vašim potpisom kao voljena prijatelja. I one pjesme i one priče s potpisom »Barba Rike« bile su nam toliko bliske i mile da smo ih spontano učili napamet. I neosjetno smo postajali bolji — i ne znajući kako izgradjivali smo se nacionalno. Ja mislim da nema danas Istranina koji je čitao taj list kojega ste Vi, (uz suradnju V. Cara Emina i J. Kraljića) ispunjavali, nema nikoga od onih koji su ga čitali da su prevrnuli vjerom. I borbeniji smo postajali, pa smo svaki put kada bi došao »Mladi Hrvat« započinjali rat s djecom iz Legine škole. Vaše pjesme i priče ulijevale su u nas snagu —

tu smo doznavali da nismo sami i tu ste nas učili da je materinski jezik i narodnost svetinja. Tada smo se osjećalidaleko, daleko višim od onih iz Legine škole, jer mi smo imali barba Riku, a oni — oni su dobivali samo otrcane krpe gradske gospode.

Kasnije, kada sam odrastao i počeo da učim književnost, češće sam se toga sjećao i pitao sam sebe: što je bilo u onim pjesmama i pričama da su tako magično na nas dijelovali. I svaki put kada bi u nekom listu naišao na neku takožvanu dječju pjesmu i kada bi meta pjesma ostavljala hladnim s nekim okusom mlakošćerene ustajale vode, potražio bi »Mladog Hrvata« ili kakovu Vašu pjesmu, da vidim jesam li se ono u djetinjstvu varao. I sa strahom bih počeo s čitanjem Vaše pjesme, bojeći se da neću ni u njoi naći više ništa. Ali — uvijek bi s veseljem ustanovio da one kratke lagane pjesmice i priče iz »Mladog Hrvata« imaju još onu staru magičnu moć.

I našao sam razliku izmedju Vas i onih drugih (ogromne većine) takožvanih dječjih pjesnika. Dok su drugi pjevali razumom (po poetici i gramatiči) i dok su pisali pjesme za djecu misleći da za djecu može da se piše kako bilo i što bilo, pa i bez srca i bez ikakva dara. Vi ste osjećali kao dijete. Imali ste dušu djeteta i zato smo Vas mi djeca voljeli i razumjeli. Vi se nikada niste obraćali

u priči djeci. Vi ste jednostavno pisali pjesmu i priču. Svoju, iz sebe, za sve ljude koji imaju srca. A djeca ga imaju najviše. I odatle ono magično djelovanje Vaših stihova na djecu. I Vaš utjecaj u formiranju nekoliko generacija hrvatske istarske djecе.

Još jedan primjer o Vašem utjecaju: Kada sam kasnije počeo ponešto piskarati, pa pokušao kao voletarac i s pjesmama o Istri, nesvjesno je svaka ta pjesma imala barba Rikinu intonaciju. A još kasnije kada sam se bio uredniku jednog tjednika obavezao da ču mu za svaki broj slati u feljton jednu crticu o Istri, Vi ste me, i nehotice, pomagali. — Utorkom je crtica moralna biti gotova, a kada ona takozvana inspiracija (koja uža sva naša racionalistička razlaganja ipak donekle postoji) nije dolazila, ja bi uzeo neku Vašu knjigu, najradije ono posebno izdanje »Savremenika« o Istri. I pročitao bih jedan dio one divne stvarice o Majki Margareti ili Majčin plač ili onu Istarsku legendu. I kao da je nešto s tim čitanjem ulazio u me, počeo bih pisati. — I crtica bi bila gotova. Nije vrijedila bogzna što — čak mislim (a drugi pogotovo) da nije vrijedila ništa, ali eto, obećanje je bilo ispunjeno. A i to nešto vrijedi, mislim da ispunjeno obećanje vrijedi i više, od ne znam kako uspjele crticе.

Eto, samo po ovom do sada vidi se, kolik ste utjecaj vršili na nas mlađe Istrane — jer nisam ja sam koji sam Vaš dužnik. Imam mnogo — a medju njima vrlo mnogo i onih koji su ostali tamo dolje — jer i oni su u djetinjstvu čitali barba Riku, pa je mnogi i mnogi samo zato ostao vjeran svojem narodu, što ga je odgajao barba Rike. I mnogi od tih naših mlađih i starijih drugova tamo dolje ostao bi bio potpuno nepismen da nije bilo Družbe Sv. Cirila i Metoda kojou ste Vi bili neko vrijeme i tajnikom.

A što da kažem o stvaranju kulta Istre ovdje. Kumičić je onaj koji je Istru unio u hrvatski kulturni, pa donekle i politički život, a Vi i Car-Emin, uz još neke, nastavili ste. I nema danas škole u cijeloj državi valjda u kojoj se nije deklamirala kakova Vaša pjesma o Istri. Vi ste svojom pjesmom Istru priблиžili svima ovdje — a to je mnogo, mnogo uspješnije nego hiljade pisanjih zdravica i frazerskih govorova s lupanjem u prsa i naoko važnim ispravanjem.

A Vi ste ostali siromah. Iako ste u onim poratnim danima kada se bez trnokopa i lopata sjekla granica kroz našu tijelo i politički djelovali i izdavali list u kojem ste na stranim jezicima propagirali našu stvar (»Adriatico jugoslavo« mislim da se zvao taj list). Vi ste o tome uvijek šutjeli i skromno živjeli i skromno pjevali dalje. I nikada niste iznosili svoj rad — i dok su mnogi i mnogi vaši nekadašnji drugovi dočekali starije dane uz svoje ognjiste i svoju obitelj. Vi ste ostali — samo barba Barba sa mnogo neputa, ali vjerujte barba, da Vas svima mnogobrojni Vaši neputi i stujemo i volimo i to naše poštovanje i naša ljubav neka Vam bude znak da niste uzlud potratili svoj dosadašnji život.

U ime svih ostalih »neputa«

Vaš odan

Tone Peruško

TRI VELIKE TUGE BARBA RIKINE

U božićnom broju »Primorskih novina« izšao je lijep i topao članak prigodom 70. godišnjice Rikarda Katalinić-Jeretova. Donosimo neke važnije odlomke iz tog članka:

Rikard Katalinić-Jeretov je Vološčak, po majci Moščenčanin. Ko je jedanput samo bio u tim dvim tipičnim primorskim, našem srcu dragim, mjestancima nije se mogao oteti bolnom dojmu propaganja, nestajanja svega što je sačinjavalo bitnu sadržinu ovih gnjezda morskih vukova. Ostala su samo »pusta ognjišta«, naherene kućice, čvrsto zatvoreni kapaka, uske strme ulice, po koja volta. Sve ono ostalo, nama milo i draga, otpuhnulo je novo vrijeme. Malome Rikardu je mati umrla vrlo rano, bilo mu je tek šest godina. Za svakog čovjeka naiveća bol kad izgubi svoju roditeljku, ali za osjetljivu pjesničku dušu bol je još veći. On će se majke sjećati cijelog života i ona će biti jedna od tema njegovih elegičnih pjesama. Sudbina će pjesnika još dva puta teško pogoditi. Izgubiti će sestruru koju je nuda sve volio, i, naporan, izgubiti će i svoju užu domovinu.

Te tri velike tuge osnovni su ton gotovo svih njegovih hrvatskih kompozicija.

Prva mu je pjesma štampana u njegovoj petnaestoj godini u tršćanskoj »Našoj slagi«. U toj se pjesmi budući pjesnik pita:

»Kad će mojem rodu ljepši doći dani — Slabodice blage — želino iščekivani...?« Niegovo se je ime brzo pročulo. Njegov zvonak stih, nježan, elegičan sadržaj, osvojiti će doskoru srca čitalaca. Svoje pjesme potpisivao je pseudonomom Veliko Jeretov. Svi su tadani vidjeli hrvatski listovi donosili njegove crteže i pjesmice, jer se i pjesnikovo ime, Veliko Jeretov, brzo počulo po cijelom našem narodu. 1891 godokupi nekoliko svojih pjesama i izda ih pod naslovom »Pozdrav Istarskog Hrvata«. Čist prihod te knjige poklonio je »Bratovščini hrvatskih ljudi« u Kastvu. Godine 1894 slijedila je druga zbirka pjesama, »Mrtovi majci«. Kritika je ovu zbirku vanredno poхvalila i izrekla nadu da će naš narod u Rikardu Kataliniću-Jeretovu dobiti vrlo dobrogo pjesnika. Taj sud potkreplje su i druge njegove zbirke: »Primorkinje«, »S moje lire«, a osobito čuvene mu »Zadnje pjesme« i »S Jadranu«. Osim vijenca vrlo nežnih pjesama posvećenih u knjizi »Mrtovi sestri«, Katalinić je izdao još i zbirku pjesama u prozi »Inje«. Njegove druge crteže i pripovijesti izašle su u knjizi »Našim krajem, našim morem«, ali najveći je dio njegova rada još i danas razasut po raznim časopisima i novinama, hrvatskim i srpskim.

RIKARDU KATALINIĆ - JERETOVU

POVODOM NJEGOVE
70-GODIŠNICE ŽIVOTA

(8 I 1869—8 I 1939)

Barba Rike!
To rika je mora i vala,
Šum slapa što stenje i zbori,
Krik vjetra što lama i ruši,
To panj je sa istarskih žala,
Što u noć nam svjetli i gori
Sa raspećem Istre u duši! ...

I srecem uvijek mlad!
U poletu duša mu smaže
Da odoli suzama vaja —
Da križeve na sebe slaže! —
Ko vječna da mladost ga rodi
Sa gorućom bakljom nas vodi
Kroz garišta smrznutog kraja...

I zove i budi!
Iz grudiju teče mu česma
I krajem svud ječi mu pjesma
Na rođenoj grudi! ...

To pjesma je naša!
Kap krv iz duše mu bistre,
To zov je sred bola i tmuše,
To krik je ispačene duše
Izgubljene Istre!

Barba Rike!
Za pravdu i pobjedu krvi
Uz heroje naše
Ti vijekom bje prvi!
Nek pjesme Ti i dalje zbere
Dok duša Ti svjetla i vruća
Kroz prodolja suza i vaja —
Ne dočeka svanuće zore
I dan uskrnsnuća —
Porobljenog kraja!

Jos. A. Kraljić.

RIKARD KATALINIĆ- JERETOV JE PJESEN- SVEĆENIK NARODA SVOGA

U zagrebačkim »Novostima« napisao je Dinko Sirović takodjer prikaz života i rada barba Rikina. Između ostalog veli:

»Kroz sve njegove pjesme govori srce, koje ljubi otadžbinu i narod svoj, koje s njim iskreno dijeli sve radosti i žalosti. Liubav prema rodom kraj, prema Istri, prema majci sestri i svima iz njegova kraja. Liubav i poštovanje prema istarskim narodnim borbama, prema istarskim velikanimima uma i umjetnosti, — našla je u njegovim pjesmama najljepši odjek...«

Radio je uvijek revno, i požrtvovno, ne gurajući se, ne namećuci se.

Tih je čedan, zadovoljivo se je time da dade oduška svome srcu, da trpi i da se kao ptica selica javi, sad iz jedne sad iz druge strane svoje domovine...«

Katalinićev pjesnički rad može se sintetizirati u dvije riječi: osjećaj i karakter. On u pjesmi voli iskrenost jednostavnost, duboko prožimanje onoga, što čovjeka čini plemenitim. on u pjesmi sučuvstvuje sa svime, što je plemenito, sa svima, koji plemenito posvećuju svoje snage dobru i lijepotu.

Kritika se je o tom pjesničkom radu izjasnila najljepše, najpovoljnije. Katalinić je sebi osvojio jedno od čednih, ali zato trajnih i zaslužnih mjestâ u povijesti naše literature. Pjesme su mu po srcu dubeke, a imaju pored lirske i didaktičnu vrijednost, jer su narodu ukazale mnogo lijepu istinu i razsvijetlile u njegovom srcu mnogu zaintezirano iskrju.

Mnoge su njegove pjesme i crticice prevedene na talijanski, francuski, njemački, češki i ruski jezik.

Istakao se je i kao omladinski pjesnik i pisac, a vrijedne su njegove novele, od kojih je neke napisao u zajednici s Viktorom Carem Eminom.

Sve u svemu, Rikard Katalinić Jeretov je pjesnik-svećenik naroda svoga za kojeg je imao uvijek samo riječi utjeche, bodrjenja i uvjerenja, da će mu sudbina ipak jednom biti bolja i srećnija...«

ODGOVOR NA JEDNO PITANJE

Na na

"MISEL IN DELO"
OB DVAJSETLETNICI JUGOSLAVIJE

Kot 12. številka revije »Misel in delo« je izšla zelo obširna in 370 strani obsegajoča knjiga v revninem formatu, ki nosi naslov »Ob dvajsetletnici Jugoslavije«. Ta broširana knjiga vsebuje vrsto člankov raznih kulturnih mož in političnih delavcev. Niena vsebina je:

UVODNE BESEDE

Alojz Gradič: Na prvi postaji
Urednikovo sporočilo
Dvajset let (dr. Bojan Vrčen)

IZ BOJEV ZA NASO SAMOSTOJNOST
Rasto Pustoslemsek: Ko smo pripravljali pota

Dr. Niko Zupanić: Pojav obnovljenega jugoslovenstva ob nastopu XX. stoletja

Božo Borštnik: Naši mafiji
Rasto Pustoslemsek: Pod skrbstvom Avstrije

Dr. Bogumil Vošnjak: Jugoslavija v emigraciji

Dr. Ernest Turk: Naši vojni dobrovoljci
Marko Marković: Udeo dobrovoljaca u oslobodilačkem ratu

Dr. Prvišlav Grisogono: Na terenu londonskega pakta

Vekoslav Spindler: Od majske deklaracije do Jugoslavije

Dr. Fran Ilešić: Ekstenza zagrebške univerze v Ljubljani (1907–1909)

Vojislav Bogićević: Pregled političkih prilika Bosne in Hercegovine 1878–1918

Dr. Ante Trumbić (rp)

DVAJSET LET V SVOBODI

Dr. Prvišlav Grisogono: Osnove i evolucija jugoslovenske spoljne politike

Dr. Gorazd Kušeč: Naš ustavni razvoj

Dr. Stefan Sagadin: Vprašanje naše upravne ureditve

Božidar Borko: Slovenska kultura v Jugoslaviji

Josip Ribičić: Naše mladinsko slovstvo v svobodi

Dr. Lavo Čermelj: Bilanca našega naroda za mejam

Josip Breznik: Nekaj statistike in pripombe k razvoju naše srednje šole

Gustav Šlih: Razvojna slika naše ljudske šole

Engelbert L. Gangl: Razvoj in delo slovenske organizacije

Anton Melik: Populacijski problemi v dobi 1918–1938

Dr. Stojan Bajčič: Naša socialna politika

Ilija P. Perić: O razvitu službe zbrinjanja nezaposlenih v Jugoslaviji

Dr. Alojz Zalokar: Krizi in težave Jugoslovenskega zdravstva

Dr. Črtomir Nagode: Naša komunikacijska mreža, nje razvoj in dopolnitve

Milan F. Rakovič: Dvadeset godina Crne Gore v novem državi

Dr. Vasilij Rundo: Država kao kulturni problem

Dr. Bogumil Vošnjak: Tri Jugoslavije

Jelo Janečić: Od nacionalne k državljanški vzgoji

SKLEPNE MISLI

(Uredniški odbor)

Knjiga stane 80 din.

IZ UPRAVE

Dr. Lukman Srečko — Beograd — Za godino 1938 dugujete još Din 11.—

Cok Albert — Selinica — Pretplata podmirena za cijelu 1939 i prvo trojmesecje 1940 godine.

U fond »Istre«

Kosman August — Sušak Din 12.—

Golmajer Bogdan, učitelj — Selinica Din 10.—

Bančić Šime, sreski načelnik — Travnik Din 12.—

UPOZORENJE

Za godinu 1939 nećemo izdati naš kalendar »Soča«. Molimo sve naše pretplatnike i društva da ne šalju pretplatu za kalendar da se tako izbjegne nepotrebnom dopisivanju i troškovima.

Počivaj sladko in mirno svoj večni sen med Javornikom in Nanosom!

IN MEMORIAM UČITELJU JEREBOU

Zopet eden iz naših vrst! To pot si je izbrala neizprosna smrt svojo žrtev v učiteljskih vrstah in po kratki pardnevni bolezni pretrgala nit življenja Franu Jerebu, vpokojenemu šolskemu upravitelju v Ljubljani. Pokojnik sicer ni bil naš rojak iz Primorja, toda preživel je vsa svoja mladenička in moška leta tam doli med našim narodom severozapadne Istre, med katerim je oral globoke brazde narodne prosvete, pa se tudi izvenšolsko udejstvoval med njim s tolikim vspohom, da je v zvrhani meri zaslužil, če se ga ob tej priliki spomni »Istra« z nekoliko daljšimi vrsticami.

Fran Jereb je bil rojen 16. februarja 1865 na Prežganju, malo gorski vasici litijskoga okraja, kjer je bil njegov oče trden kmet in organist. Ker je kazal veselje do glasbe in si ga je hotel oče izvezbat kot organista-naslednika v domači cerkvi, zato ga je poslal v Ljubljano na orglarsko šolo, ki jo je takrat vodil sloveci naš glasbenik Anton Foerster. Med součenči si je našel mlaadi Fran prve prijatelje, trajno prijateljstvo pa je sklenil s tovarisem Pangercem, ki mu je večkrat prigovarjal, naj po dovršeni orglarski šoli odrije v Koper in se posveti učiteljskemu stanu. Jereb je slušal Pangercen nasvet in se že na jesen leta 1882 znašel v prvem letniku koperskega učiteljišča. Po štirih letih je dovršil svoje študije in septembra 1. 1886 nastopil prvo svojo učiteljsko službo v Dolini pri Trstu.

Tako sta se po štirih letih zopet našla prijatelja Jereb in Pangerc. To pot na tleh tužne Istre, kjer sta, zavzeta za narodov dobrobit, kovala svoje načrte. Svojo delavnost sta osredotočila zlasti v dolinski »Narodni čitalnicu«. Za svojo izredno agilnost sta žela vsestransko priznanje, tako od strani čitalniške-

NAŠI POKOJNI

UMRO FRANJO ŠKALAMERA

U mesecu decembru prošle godine preminuo je u Berseču gosp. Franjo Škalamera, veliki rodoljub, u visokoj starosti od 89 godina svoga života. Prije nekoliko mjeseci umrla mu je i njegova supruga Vinka, s kojom je sproveo punih 63 godine bračnog života.

Pokojni Škalamera bio je bistar i razuman čovjek, te je bio općinskim upraviteljem (županom) pune 34 godine. Kao takav branio je energično prava svojih mještana, a gdje je vidio da se nepravica čini znao je on i nadležnim predbaciti tu nepravdu. Zato su ga i njegovi protivnici poštivali.

Bio je više godina članom pokrajinskog poljodjelskog vijeća u Poreču i potpredsjednikom kotarske gospodarske zadruge Volosko-Opatijske.

Osim toga združno je radio kao upravitelj Bersečkog društva za štednju i zajmove, koje društvo je tako lijepo napredovalo. Neko vrijeme vodio je i poštanski ured.

Pokojni Škalamera bio je prilično imućan čovjek, ali uza svoje imanje skratio se mnogo za dobro svojih općinara. Kad su se vršili budi koji izbori svi njegovi općinari išli su na njim kao jedan čovjek, tako da nije bilo nijednog protivnika. On im je bio vodja u svemu.

Uzgojio je časno svoju djecu, kojima izražavaju kao i rodbini naše sažaljenje, a milom pokojniku neka bude laka zemljica, koju je žarko ljubio! — N. P.

† IVAN PAULIN

V Gorici je umrl 6. januaria v starosti 79 let Ivan Paulin znani posestnik in gostilničar v ul. XX. septembra. Pred svestrno vojno je imel gostilno v Oslaviju. Bil je delaven mož in je tudi deloval pri raznih naših organizacijah, obenem je bil predsednik nadzorstva Kmetske banke v Gorici, kamor se je preselil po vojni. Pokopal so ga v Pevni. Zapustil je ženo in sedem otrok. Sožalje!

TAVČAR ERNEST

Dne 12. decembra 1938 je umrl v Postojni v starosti 64 let Tavčar Ernest, železničar v pokoju. Bil je iz Trsta, a se takoj v mladih letih naselil v Postojni, kjer je služil pri Južni železnici, po prevratu pa je bil kmalu upokojen, ker ni hotel, da bi ga prestavili v južne pokrajine Italije. Bil je trden, kremenit, značaj ter velik Slovan, trdno prepričan, da je bodočnost slovenska. Kot tak je vzgojil tudi svojo družino. Starejši sin se nahaja v emigraciji v Kranju, kamor se je zatekel potem, ko je prestal dvoletni zapor, radi svojega slovenskega prepričanja. Bil je to zanj hud udarec, katerega ni pozabil nikdar. Gorče si je želel, da bi ga videl predno zatisne svoje izmučene oči. Ni se mu izpolnila njegova želja. Poleg njega je zapustil doma še sina ter dve hčeri in svojo živiljensko družico, katera mu je stala zvest ob strani 38 let. Kako je bil pokojnik priljubljen, je dokazal njegov pogreb, katerega se je udeležila velika množica Postojčanov.

Počivaj sladko in mirno svoj večni sen med Javornikom in Nanosom!

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

GLAV. SEMESTRALNA SKUPŠTINA ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA U ZAGREBU

Istarski akademski klub u Zagrebu održao je dne 5. januara svoju redovitu semestralnu skupštinu u prostorijama društva »Istra«.

Na predlog predsjednika Dodića, nakon otvorenja skupštine i pozdrava članovima, jednoglasno je skupština prihvatala da se pošalje čestitka našem popularnom književniku Rikardu Kataliniću-Jeretovu prigodom njegove sedamdesetogodišnjice života.

Iza toga ukratko iznosi klupske prilike i teškoće s kojima se uprava borila za minimalno materijalno osiguranje svojih članova kroz prošli semestar. Apeleira na kolege da u buduće što složnije porade na našoj emigrantskoj stvari, po tradicijama naših starijih studentskih generacija koje su radom u našem klubu izgradjivale svoju emigrantsku svijest.

Zatim je slijedio izvještaj tajnika iz kojega se relativno, prema radu kluba u prijašnjim semestrima, iako se klub tada nalazio u boljim prilikama, opazilo da je klupska djelatnost bila dosta velika.

Na koncu su slijedili kratki izvještaji blagajnika i knjižničara te se odmah prešlo na biranje novog odbora u koji su ušli:

Predsjednik: Božić Slavko, potpredsjednik: Dodić Stanko, tajnik I: Nemarnik Ante, tajnik II: Semelić Branko, blagajnik I: Licul Ranko, blagajnik II: Ritoša Ante, knjižničar: Mrakovčić Ljubo, odbornik: Fedel Fumica.

Nadzorni odbor: Posedel Ante, Udovič Rude, Antolović Anka.

Novi predsjednik Božić zahvalio se kolegama na povjerenju i pozvao ih da uz svoje studije sudjeluju aktivno i u klupskom radu u smjernicama koje nam nalaže naša emigrantska svijest.

U eventualijama tretiralo se još pitanje budućeg klupskog rada, a nakon toga bila je skupština zaključena.

ZAHVALA ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA

Prigodom proslave sedamdesetogodišnjice života našega Barba Rike poklonilo je društvo »Istra« iz Splita u njegovu počast, kao svog uvaženog predsjednika, fondu Istarskog akademskog kluba pripomoč od 300.— dinara.

Uprava kluba izražuje u ime svoje i čitavog članstva bratskom društvu najtoplji hvalu, a našem popularnom književniku želju da bi nam u zdravljvu pozivio još mnogo godina. Odbor

VJENČANJE

U Splitu se 28. decembra pr. godine vjenčala gospodjica Neda Bolani, Splitanka sa gosp. Robertom Draščić, sudjiskim pripravnikom, našim zemljakom iz Buzeta. — Cestitamo.

USMENE NOVINE OMLADINSKE SEKCije »ISTRE« U ZAGREBU

Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu održati će svoje redovite usmene novine, suboto dne 14. januara, u 8 sati navečer u društvenim prostorijama Žerjaviceva 7.

Ove će usmene novine biti vrlo interesantne, pa molimo članove i prijatelje da dodju u što večem broju. Odbor

IZ KARLOVCA

Društvo »Istra - Trst - Gorica« bo priredilo dne 1. II. t. 1. ob pola 9 ur zvečer v Zorin domu istrski večer, z doširnim programom. Po dolgem času je društvo spet oživel ter se z vnero prijavila za to zavabno, za katero vlada že sedaj velik interes.

Upravni odbor.

SKUPŠTINA »ISTRE« U SPLITU

»ISTRA« udruženje emigrantata Jugoslovena iz Julijske Krajine, Zadra i Lastova u Splitu, sazivlja za dan 22. januara t. g. u prizemnoj dvorani Sokolskog Doma svoju V. redovitu glavnu godišnju skupštinu sa slijedećim dnevnim redom: 1) Pozdrav predsjednika, 2) izvještaji tajnika, blagajnika i nadzornog odbora, 3) razrješnica staroj i biranje nove uprave te nadzornog odbora i 4) eventualija.

Pozivlje se članstvo da nefaljeno izvoli skupštini pristupiti. Početak u 10 sati.

CLANSKI SESTANEK KAMNIŠKEGA »TABORA«

Kamnik, 9. jan 1939. — Članstvu in prijateljem našega Prosvetnega in podpornega društva »Tabor« v Kamniku sporočamo, da se vrši v restavraciji g. Klemenčiča na Duplici naš društveni redni sestanek s predavanjem to nedeljo 15. januarja t. l. ob 3. uri po poldne.

Na tem sestanku se bo določilo in razpravljalo tudi o morebitni prireditvi zabavnega večera v Domžalah kot lanskoto leto.

Ker nas je mnogo ki se v letu 1939 že nismo videli, radi